

ТОПОНІМІЧНИЙ ЛАНДШАФТ КИЄВА І ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВНОЇ ТОПОНІМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

Відомо, що топоніміка відіграє важливу роль у формуванні життєвого простору людини. Назви вулиць, площ, парків, історичних місцевостей та інших природних і рукотворних об'єктів не лише слугують засобом орієнтації людини поміж них, але й відіграють важливу *символотворчу роль*, тобто є одним із наріжних чинників формування духовного, культурного ландшафту суспільства. З огляду на таку подвійну місію — орієнтаційну та символотворчу, — топоніміка становить об'єкт принаймні двох напрямків державної політики: *містобудівної* та *культурної*¹. Втім, проведений нами аналіз сучасного стану топоніміки показує, що у пострадянській Україні виразна топонімічна політика відсутня. Головна причина цього, на наш погляд — у відсутності системного підходу до назвоадання, хаотичність, еkleктичність сучасного топонімічного процесу.

Звідси, завданням пропонованої розвідки і є спроба окреслити основні наукові засади державної топонімічної політики на прикладі топонімічної ситуації, що склалася в м. Києві.

Беручись за розв'язання поставленого завдання, маємо передусім виходити з таких основоположних аспектів топонімічної науки, як *теоретико-семіотичний* та *історико-процесуальний*.

Теоретико-семіотичний аспект топоніміки передбачає систематизацію знань про топоніми як знакові (семіотичні) об'єкти та спосіб їх функціонування у суспільстві. З цього погляду, основними складовими назвотворчого процесу є: суспільні функції топоніміки; мотиви та чинники назвоадання; функції державної влади у топонімічному процесі.

На нашу думку, основними соціальними функціями міських топонімів є:

1. *Орієнтаційна* — топонім є засобом вирізнення (маркування) певного об'єкта з-поміж інших. Так, коли в певному населеному пункті трапляються не лише вулиці з однаковими, але й з близькозвучними назвами (наприклад, у сучасному Києві є вулиці Васильківська, Василівська та Василевської, декілька Лісних, Лугових, Польових та Садових), то це неодмінно ускладнює процес орієнтації в місті не лише окремих громадян, але й цілих міських служб;
2. *Символічна* — занотування в назві вулиці чи площі певного суспільно вагомого символу (історичної події, прізвища відомого політичного чи культурного діяча), назви населеного пункту чи міського об'єкта (церкви, школи, ринку), до якого прямує вулиця, імені чи прізвища її першопоселенця тощо;
3. *Репрезентаційна* — взаємовідповідність назви та названого об'єкта. Скажімо, подекуди впадає в око, що іменами знаних громадських і культурних діячів названо дрібнесенькі провулки та вулички на околицях міст (наприклад, пров. Гулака-Артемівського у Києві), або ж вулиця має функціонально неприйнятну їй назву.
4. *Естетико-комунікативна* — милозвучність (естетичність) назви, позитивність асоціацій, що вона викликає, і легкість для запам'ятовування. Так, навряд чи когось приваблює перспектива мешкати на вулиці Помийній, Смітниковій чи Калюжній. Важко вимовлювані назви вулиць часто-густо стають предметом пересміхування (як-то, вул. Мате Залки, що на Оболоні, місцеві жителі прозвали «Мотузівка»). Не приживаються й надто довгі, багатослівні назви вулиць і площ (наприклад, хто сьогодні в Києві пам'ятає «Площу Повстання саперів 1905 року»?).

З огляду на багатофункціональність топонімічного процесу, складне поєднання в ньому як естетико-культурного, так і суто прикладного призначення, досить розмаїтою є й діапазон його **чинників**. Основними чинниками цього процесу, на нашу думку, є:

1. *Об'єкт назвоадання* — елементи цивілізаційного чи природного простору (населені пункти, вулиці, площі, парки тощо), яким присвоюється певна назва;
2. *Суб'єкт назвоадання* — ініціатори та втілювачі топонімічних пропозицій;
3. *Суб'єкт назвокористування* — користувачі (підприємства, установи, приватні особи та ін.) певною назвою.
4. *Можливості втілення топонімічних пропозицій* (фінансово-економічні, організаційні тощо).

Державна топонімічна політика — це перетворення державної влади на суб'єкт топонімічного процесу. Міра та характер такої суб'єктності реалізуються в конкретних типах державної топонімічної політики. Основними серед цих типів є:

1. *Топонімічна диктатура* — органи державної влади або виступають одноосібним розробником і реалізатором топонімічних проектів, або ставлять інших розробників топонімічних проектів у такі умови, коли вони перетворюються на формальних виконавців замовлення органів державної влади. Найпоказовіший приклад — топонімічна політика в СРСР.

¹ Топоніміка нині розглядається як важлива складова пам'яток охоронного середовища. Детальніше про це див. також: Вечерський В. Державний захист історико-культурної спадщини: начерк концептуальних засад // Культурна політика: методологічні, правові, економічні проблеми: зб. наук. праць. — К., 1985. — с. 31.

2. *Топонімічний протекціонізм* — державна влада є замовником і «фільтром» топонімічних проектів (здійснених як на замовлення влади, так і з приватної ініціативи), але при цьому не висуває до їх виконавців жорстких політико-ідеологічних вимог. Оскільки ступінь жорсткості цих вимог буває різною, то й топонімічний протекціонізм, у свою чергу, набуває різних форм (від квазідиктатури до квазілібералізму).
3. *Топонімічний лібералізм* — державна влада мінімалізує своє втручання в топонімічний процес лише «екстремними» випадками (надання певних назв за спеціальними постановами Уряду країни, гальмування проектів, які передбачають символізацію явищ, що відверто загрожують національній безпеці та громадянському миру — скажімо, увічнення лідерів тоталітарних режимів), обмежуючи себе переважно технічними функціями.
4. *Топонімічна індіферентність* — повне самоусунення державної влади від топонімічного процесу. Як засвідчує практика, така політика дає себе взнаки лише за доби глибоких політичних криз (наприклад, в останні роки існування Російської монархії).

Історико-процесуальний аспект поставленого завдання передбачає розгляд державної топонімічної політики в її історичному становленні.

Першопочатки державної топонімічної політики в Києві найдоцільніше відлічувати 1797 роком, коли місту було надано статус губернського міста, а завдяки цьому значно інтенсифікувався процес його подальшої розбудови як одного зі стратегічних форпостів Російської імперії. В 1799 р. у Києві було запроваджено посаду Міського архітектора, яку обійняв відомий зодчий А. Меленський. Під його орудою в 1803 р. складено перший докладний план міста, на який нанесли не тільки всі тодішні київські вулиці, площі та провулки, але й найголовніші споруди.

Одне з перших свідчень втручання державної влади в символічний спектр назвонадання ми знаходимо в листі Київського військового губернатора (1810–1812) М. Милорадовича Міністру внутрішніх справ Росії О. Балашову про перепланування Подолу: «Головна вулиця і головна площа названі Олександрівськими [на честь царя Олександра I — О. Р.], інші всі вулиці я вважаю за пристойне найменувати **знаними іменами в стародавній історії**, оскільки вона робить Київ достопамятним»².

Проте до середини XIX ст. подібні прецеденти мали поодинокий характер. Незважаючи на те, що у 20–50-і роки XIX ст. Київ стрімко зростав (скажімо, на новоосвоєних територіях — Кудрявці, Куренівці, Лук'янівці, Липках і Новому Строєнні — кількість зафіксованих назв вулиць та площ зростає з 34 у 1803 р. до 162 у 1855-му), а назви вулиць традиційно продовжували надаватися переважно місцевими жителями. Завданням органів міської влади було лише фіксувати існуючі назви, що цілком успішно здійснювали Міський землемір та Міський будівельний комітет. Симптоматично, що ці «стихийно-народні» найменування становили основу назвонадання навіть у такому важливому документі, як перший *Генеральний план розвитку Києва*, затверджений у 1837 р.

Проте у 50–60-і роки XIX ст. ситуація почала кардинально змінюватися. Політичні катаклізми, що дедалі більше сколихували Росію (селянські повстання, активізація національно-визвольних рухів, поразка у Кримській війні), змусили царат вдаватися до куди рішучіших, ніж дотепер, заходів по зміцненню державної влади. Згідно цього, міська топоніміка мала не тільки стати знаряддям наведення «елементарного порядку» (тобто сприяти оперативному пошуку міських об'єктів), але й перетворитися на потужну пропагандистську зброю, яка би повсякденно та повсякчасно нагадувала городянам, хто в країні господар.

В 1866 р. за вказівкою Київського, Подільського та Волинського генерал-губернатора при Київському губернському статистичному комітеті було створено Комісію по перейменуванню вулиць, площ та провулків Києва. Про те, яким було «ідейне забезпечення» її роботи, свідчить хоча б лист до статкомітету редактора «Киевских губернских новостей» М. Чернишова, який патетично виголошував: «Ми живемо на пластах землі, що складаються з уславлених руїн, ми щодня бачимо перед собою споруди, установи, що витримали всю руйнівну владу століть, ми живемо серед народу, який пам'ятає свою стародавню історію, і ми, споглядаючи руський Рим, охрещуємо вулиці та майдани на честь Тарасів, Тимофіїв, Бульона, Жандармів, Кадетів та ін... Що означають назви «Тарасівська», «Афанасівська»? Хіба лиш те, що їх будував робітник Тарас під орудою чиновника Афанасьєва?»³.

Разом з тим, ідейно-політичні завдання були тільки першоімпульсом діяльності Комісії. Проведена нею робота мала куди масштабніший характер, спрямований на розв'язання справді пекучих проблем міської топоніміки. В чому ж вони полягали? Розгляньмо підсумковий документ роботи Комісії — Протокол засідання Київського губернського Статистичного комітету від 11 липня 1869 р., який 31 липня того ж року був затверджений на найвищому рівні державної влади — царем Олександром II. Виконаний на досить високому професійному рівні (автор — відомий київський історик П. Лебединцев), Протокол містить не лише конкретні топонімічні пропозиції (95 назв!), але й формулювання принципів та критеріїв назвонадання, тим самим претендуючи на роль методологічної основи для складання аналогічних нормативних актів у майбутньому:

² Рибаків М. О. Невідомі та маловідомі сторінки історії Києва. — К., 1997. — с. 42–43.

³ Там само. — с. 189.

- «1. Дати назви вулицям і площам, що їх зовсім не мають;
2. Поділити деякі довгі вулиці;
3. Деякі вулиці, що мають невластиві, дивні або й зовсім непридатні назви — назвати по-іншому;
4. Назви надавати в пам'ять різних історичних подій та визначних державних і громадських діячів;
5. Перейменувати якомога меншу кількість вулиць і площ»⁴.

Виходячи з наведеного тексту, в даному документі вперше враховано поліфункціональний характер міської топоніміки, а саме — її символічну (пункт 4), орієнтаційну (пункти 1, 2), репрезентативну та естетико-комунікативну (пункт 3) функції; зазначено доцільність оптимального, ощадливого підходу до назвонадання, що не в останню чергу зумовлено фінансовими можливостями міста (пункт 5). Даним Протоколом вперше в історії Києва вирішено також питання повторюваних назв (зокрема, перейменовано декілька вулиць з однаковою назвою «Загородна») і дотримано баланс між символами загальнодержавними (увічнення імен російських царів) та місцевими (зокрема, увічнено імена знаних діячів Малоросії, які набули «общерусского значения» — Б. Хмельницького, Д. Туптала, П. Могили, — київських губернаторів Д. Бібікова, І. Фундуклея, населених пунктів, що розташовані в Київській та Волинській губерніях — Бердичева, Білогородки, Макарова, Овруча тощо).

Таким чином, Протокол 1869 року можна впевнено вважати **першим в історії Києва нормативним актом, що засвідчив наявність виразно окресленої державної топонімічної політики**: по-перше, державна влада виступила як ініціатор назвонадання, публічно проголосивши свої наміри; по-друге, сформовано підзвітну державній владі фахову експертно-консультативну структуру, наділену **монопольними** повноваженнями по розробці топонімічних проектів; по-третє, визначений механізм реалізації вироблених топонімічних проектів (коло відповідальних осіб, кошторис тощо). Тип цієї топонімічної політики доцільно визначити як топонімічний протекціонізм з ухилом у топонімічну диктатуру.

Решта півстоліття, що спливали після 1869 р., має виразні ознаки державної топонімічної диктатури із рисами еклектики, характеризуючись, з одного боку, самодостатнім накопиченням загальноросійських символів у центрі міста (як правило, кон'юктурним та здійснюваним у суто вольовий спосіб), з іншого — «топонімічною самодіяльністю» населення на міських околицях. Так, у 1896 р. Міська дума приймає «миколаївський» пакет назв, згідно якого в місті одночасно з'явилися вулиця, площа, набережна та узвіз, названі на честь царя Миколи II, а впродовж 1907—1909 рр. — «петрівський» пакет, пов'язаний із підготовкою до 200-річчя Полтавської битви (йому зобов'язані своїм народженням вулиці Петрівська та Полтавська, бульвар Петра Великого, що невдовзі став Петрівською алеєю тощо)⁵. Обидва «пакети» рекомендували Думі посадовці з Петербурга. Будь-які спроби витворення альтернативних топонімічних суб'єктів, як-то — Комісії по відновленню деяких древніх найменувань окремих вулиць та урочищ в Києві при Міській думі в 1898 р. (серед її ініціаторів — В. Антонович, П. Житецький) — були приречені на неуспіх. Водночас на інтенсивно розбудовуваних київських слобідках виникають вулиці, чиї назви позначені суто місцевим семіозисом (Омелютинська, Болсуновська, Ломаківська, Провіантська, численні Лісні, Лугові, Польові, Садові та інші вулиці й провулки, жодним чином не пов'язані з уславленням коронованих осіб).

Політику топонімічної диктатури з її гіпертрофованою увагою до символічного, ідеологічного навантаження назв, цілковито успадкували й наступні після царату політичні режими та угруповання, що претендували на владарювання. Так, 18 жовтня 1917 р. Київська Українська міська рада перейменувала шість вулиць у центрі міста, що носили імена царів та губернаторів, на честь українських культурних і політичних діячів: Безаківську перейменовано на І. Котляревського, Фундуклеївську — на Драгоманова, Столипінську — на Костомарова, Олександрівську вулицю і площу — на П. Сагайдачного, Бібіковський бульвар — на бульвар Т. Шевченка.

Через півтора роки, опісля захоплення Києва більшовиками, 23 лютого 1919 р. Колегія по міських справах, до якої входили лояльні до радянської влади представники української інтелігенції (зокрема, М. Біляшівський, А. Лобода, О. Левицький), пропонує куди ширший список вулиць на перейменування (близько 30 назв), яким, зокрема, згадану Фундуклеївську пропонується перейменувати вже на вул. Визволеної Праці. При цьому деяким вулицям запропоновано надати й «українські» імена (зокрема, Безаківську перейменувати на Українську, Назарівську на Антоновича, а Караваєвську на Драгоманова). Але через півтора місяці, опісля «чистки» прозицій Колегії у Київському міському КП(б)У з усіх «українських» назв залишили тільки бульвар Т. Шевченка, а решта запропонованих вулиць увічнили імена більшовицьких провідників та комуністичні символи. Так, Фундуклеївська стала Леніна, а Безаківська — Комінтерну (ця назва чинна донині).

Першим документом, що визначив основоположні засади радянської топонімічної політики, доцільно вважати відомий *ленінський План монументальної пропаганди*, яким передбачалося повсюдне насичення назвового простору населених пунктів СРСР символами Жовтневої революції та світового комуністичного руху.

Прикметне, що у перші десятиліття радянської влади в Києві чи не єдиним «топонімічним полігоном» були його центральні місцини — Старий Київ, Печерськ, Поділ і певною мірою Новое Строеніє (район сучасних

⁴ Рибаків М. О. Невідомі та маловідомі сторінки історії Києва. — с. 198. Детальнішу характеристику зазначеного документу див. також: Резник А. Топонимическая ревизия 1869 года // Янус — нерухомисть: інформаційний бюлетень. — 1999, № 11.

⁵ Див. також: Різник О. Вулиці Києва на схилі Імперії // Янус — нерухомисть: інформаційний бюлетень. — 1999, № 22.

вул. Червоноармійської, Саксаганського та Комінтерну). Щодо нових вулиць на околицях міста почала масово запроваджуватися практика «номерних» назв, яка у дожовтневий період практикувалася лише до приміських дачних зон та деяких робітничих селищ. Так, поряд з виниклими раніше «лініями» (у Залізничній колонії, Пущі-Водиці, Казенних Дачах і на Батиевій горі) та «просіками» (Святошин) впродовж 1920–50-х років з'явилося понад 900 вулиць під назвою «Нова» (1-а Нова, 2-а Нова, 539-а Нова тощо).

Проте в 2-й пол. 1930-х років влада розпочала справжній «топонімічний трус» міських околиць, а також дрібних вулиць і провулків центральних районів міста, які не встигли перейменувати доти. Цьому передував масштабний проект перейменувань 267 міських об'єктів, складений у 1936 р. за дорученням ЦК КП(б)У Інститутом матеріальної культури АН УРСР. А впродовж 1938–1940 рр. значну частину цього проекту було втілено в життя трьома рішеннями Київради. Зрозуміло, пафос здійснених перейменувань був цілком суголосний ідеологічним настановам правлячого режиму. Зокрема, вул. Цитадельна здобула назву Червоних зв'язківців, Рогнідинська — 12 грудня (день перших виборів до Верховної Ради СРСР), Діонісіївський провулок став Бехтеревським, а вул. Ірининська і пров. Михайлівський уславили діячів міжнародного комуністичного руху Жореса і Варлена. Загальну картину кардинально не змінили навіть такі сентиментально-ностальгійні новоназви, як вул. Старовокзальна (колишня Степанівська) і Bastionna (доти — Свято-Троїцька).

Власну топонімічну політику продемонструвала в Києві й німецька окупаційна влада впродовж 1941–1943 рр., перейменувавши низку вулиць у центрі міста. Щодо вулиць, не охоплених перейменуванням, було відновлено дожовтневі назви. Прикметне, що, на відміну від радянської влади, німці не ставили на меті тотальну ідеологізацію топонімічного простору. Так, виразно ідеологічними були хіба що Гітлерплац (нині Європейська площа), Бісмаркштрассе (нині вул. Банкова), Готтенштрассе (нині вул. П. Орлика) та Айхгорнштрассе (так перейменовували Хрещатик на честь військового коменданта Києва 1918 р., вбитого місцевим есером-терористом). Решта ж новонаданих назв мали суто орієнтаційне призначення — географічне (Лембергштрассе, Ровноверштрассе) або функціонально-об'єктне (Бангофштрассе — вул. Вокзальна, Театрштрассе — вул. Театральна). Дещо «подарували» й українцям, перейменувавши вул. Толстого на Шевченка, Чкалова — на Антоновича й зберігши незмінною назву вул. Короленка⁶.

Досить промовистими є віражі топонімічної політики повоєнної доби. Постанова Київради від 6 грудня 1944 р. — до речі, наймасштабніша з усіх, що доти були прийняті в Києві (охопила понад 200 назв), — цілком адекватно віддзеркалила сталінські установки воєнного часу на «патріотичні традиції народів СРСР»: 37 вулицям, провулкам та площам повернуто дожовтневі (!) назви, низка вулиць одержали назви, що походять від давніх місцевих топонімів (вул. Багринова, Лисогірська, пров. Солом'янський), або ж «абстрактно-характеристичні» назви, подекуди з ностальгійним присмаком (Барвіста, Гречана, Старошкільна, Старовокзальний віадук, Щаслива, Ясна). Тобто, з одного боку, можна казати про відродження уваги до *репрезентаційної* функції топонімів, коли великим вулицям у центрі міста надаються «політичні» назви, а малим вулицям на околицях — «характеристичні». З іншого ж боку, постанова засвідчила явний непрофесіоналізм тих, хто її готував: так, деякі «нові» назви повторювали вже існуючі (скажімо, одну з вулиць селища Ширма назвали Харківською, в той час, як вулиця під такою саме назвою вже існувала на Червоному хуторі), окремі пропозиції подано із серйозними граматичними помилками (наприклад, вул. Кирилівська записана як Керелівська), низка новоназваних вулиць або існували лише в проекті (як-от Гречана чи Грунтова), або вже були... ліквідовані (зокрема, декілька вулиць і провулків на Звіринці й Теличці).

Віраж у протилежний ідеологічний бік засвідчило рішення міськвиконкому від 3 січня 1952 р., яким був оголошений новий хрестовий похід проти «старорежимних» назв. Розробники документу (апарат міськвиконкому та міському КПУ) виявили настільки високу політичну пильність, що поряд зі зміною низки дожовтневих назв (вулиці й провулки Церковні, Мишоловські, пров. Фузиків тощо) поквапилися змінити навіть деякі назви, присвоєні... у 1944 р. Особливо курйозним є випадок з назвою вул. Багринової: незважаючи на те, що селище Багринів відоме від доби Київської Русі, до «компетентних органів» надійшла інформація, що Багринов (???) — це прізвище землевласника, а отже — ворога народу...

Водночас, у 1950-і роки міська влада опинилася віч-на-віч із новими обставинами, що потребували нових підходів до назвонадання. З одного боку — це обставини політичні (смерть Й. Сталіна, настання хрущовської «відлиги»), що змушували владу шукати ширших контактів із громадськістю у вирішенні топонімічних питань. З іншого боку — обставини містобудівні: стрімке зростання міста, яке помітно інтенсифікувалося у повоєнний час, призвело до виникнення впродовж 10–15 років рекордної за всю історію Києва кількості нових вулиць — понад 1000! Зрозуміло, всі вони потребували назв. Крім того, накопичилися й проблеми з повторюваними назвами, «генераторами» яких передусім були новоприєдані населені пункти: станом на 1955 рік в місті налічувалося 12 Дачних, 8 Польових, 7 Лугових, 6 Гоголівських та цілих 20 Шевченківських вулиць та провулків! Тому й не дивно, що 1950-і роки стали для Києва епохою масового, «потокового» присвоєння назв. Так, в рішенні міськвиконкому від 29 грудня 1953 р. фігурувало 222 топонімічні об'єкти, від 5 липня 1955 р. — 583, від 15 липня 1958 р. — 125, а впродовж 1957 р. ухвалювалося аж три рішення про найменування та перейменування вулиць!

⁶ Див.: Малаков Д. До історії київської топоніміки. — Вечірній Київ, 1997, 12 березня.

Безумовно позитивною стороною згаданих рішень був їхній ґрунтовний «інвентаризаційний» характер, завдяки чому на початок 1960-х років в місті не залишилося жодної вулиці без власної назви та було повністю вирішено проблему повторюваних найменувань. Негативні ж сторони — історико-культурне вихолощення міської топоніміки (навальне перейменування вулиць із «церковними» та суто місцевими, характеристичними назвами) і назагал вкрай поверховий характер назвонадання. Останнє можна пояснити справді екстремальними топонімічними обставинами 1950-х років, коли необхідність надавати назви одразу кільком сотням об'єктів змушували владу вдаватися до найменш інтелектуально затратних рішень. Тож, чи не головним знаряддям вирішення проблеми стала... географічна мапа СРСР. Тому й не дивно, що карту Києва у цей час рясно вкрили назви вулиць на кшталт Краснодарська, Красноводська, Волховська, Кустанайська, Таганрозька та ще декілька сотень подібних, т. зв. «адміністративних» найменувань, які не мали жодної прив'язки не лише до властивостей найменованих ними вулиць, але й до київських реалій взагалі (деякі з цих назв впродовж 1960–70-х років були змінені на більш «предметні»: вул. Актюбинська стала вул. Кибальчича, Армавірська — Максима Берлінського, Борзненська — Юліуса Фучіка тощо).

Не можна оминати увагою й те, що саме у 1950-і роки було проведено значну роботу щодо приведення топоніміки Києва у відповідність із нормами української літературної мови. На особливу увагу щодо цього заслуговує Протокол № 3 засідання Ради з питань найменувань і перейменувань вулиць і площ Києва при Міськвиконкомі від 17 листопада 1958 р. Цим документом «українізовувалися» всі назви, які до того часу фактично транскрибували українською російськомовні найменування (так, вул. Огородна стала Городньою, Ольхова — Вільховою, Ольшанська — Вільшанською тощо). Більше того, тут було навіть запропоновано повернути історичні назви Контрактова площа і вул. Паньківська, що було на практиці здійснено лише... 32 роками згодом! Напевне, поява згаданого документу стала можливою завдяки тимчасовій лібералізації радянської національної політики. Але невдовзі все знов повернулося «на круги своя»...

Опісля назводавчого сплеску 1950-х років, який певним чином перегукується із ситуацією 1869 р., 1960–80-і роки так само відтворюють ситуацію 2-ї пол. XIX — поч. XX століть — тільки ступінь державної диктатури, «партдирективності» щодо справи надання міських назв, стала незрівнянно вищою, а масштаб — всеохопним⁷. Втім, цікавою стороною цієї доби є не лише сукупність присвоєних назв, але й організаційна «кухня» процесу їх надання.

Так, лише на шостому десятилітті свого існування радянська влада нарешті почала видавати офіційні засадничі документи щодо топонімічної політики. Вийшли Укази Президії Верховної Ради УРСР «Про порядок присвоєння імен державних і громадських діячів вулицям, площам та іншим складовим частинам населених пунктів УРСР» від 26 лютого 1968 р. і «Про порядок вирішення питань адміністративно-територіального устрою УРСР» від 12 березня 1981 р. На міському ж рівні предметом пильної уваги стало формування дорадчого експертного органу з топонімічних питань. Так, спільною постановою Бюро Міськкому КПУ та Київміськвиконкому від 7 жовтня 1958 р. створено Раду по найменуванню і перейменуванню вулиць та площ м. Києва й підпорядковано міськвиконкому, а 23 січня 1967 р. ті самі керівні інстанції перетворили її на Комісію. Навіть зміна персонального складу комісії затверджувалася спеціальними рішеннями міськвиконкому (зокрема, від 30 серпня 1971 р., 6 серпня 1979 р., 3 березня 1980 р.)! У 1984 р., в ході компанії по скороченню апарату управління та дорадчих структур, статус Комісії було понижено — її підпорядкували Міськкому управлінню культури. Таке пониження статусу громадського дорадчого органу, а отже й мінімізація його впливу на державну політику, цілковито віддзеркалювало тодішню політичну ситуацію в СРСР, виразний дрейф його політичного керівництва у бік сталінізму.

Із настанням горбачовської перебудови ситуація в царині найменувань і перейменувань знову почала змінюватися у протилежний бік. Впродовж 1987–1989 років популярна тоді газета «Вечірній Київ» ініціювала на своїх сторінках чимало інтригуючих дискусій з питань назвонадання, навіть оголосила читацькі конкурси на присвоєння назв певним вулицям (найбільшого розголосу набув конкурс на перейменування просп. Ворошилова). А в 1989 р. з'явилася й перша топонімічна «ластівка» нової політичної доби: вулиця, що донедавна уславлювала «сталінського сокола», секретаря ЦК КПРС з ідеології А. Жданова стала носити ім'я славного українського гетьмана Петра Сагайдачного.

Проте кардинально ситуація змінилася лише опісля перших демократичних виборів до республіканських та місцевих органів влади навесні 1990 р. Новообрана Київрада поновила Комісію з найменувань та пам'ятних знаків статус свого дорадчого органу (з 1992 р. — при Київській міській державній адміністрації), активізувався й набув радикально іншого політичного змісту процес назвонадання.

Водночас, процес суспільної трансформації, першоімпульс якому дала горбачовська перебудова, у різних регіонах України протікав досить по-різному, а відтак і по-різному позначився на топонімічному процесі. Аналіз цього процесу дозволяє зробити висновок про наявність трьох основних шляхів його протікання, а саме:

«Львівського» шляху, що спирався передусім на **меморіальний** принцип назвонадання (увічнення в назвах вулиць діячів української національної культури та національно-визвольного руху);

⁷ Див.: Кудрицький А., Пономаренко Л., Різник О. Передмова до кн.: Вулиці Києва: довідник. — К., 1995; Різник О., Пономаренко Л. Вулиці Києва (60—90-і роки XX ст.) // Янус — нерухомість: інформаційний бюлетень. — 1998, № 23, 1999, №№ 1, 3, 6.

«Одеського» шляху, в основі якого — історико-ретроспективний принцип (повернення історичних дожовтневих назв);

«Східноукраїнського» шлях, позначений мінімальними змінами топонімічного *status quo*, що склався за радянської доби (скажімо, в Запоріжжі за всю пострадянську добу змінено лише дві «червоні» назви, а центральна магістраль продовжує носити ім'я Леніна).

Яка ж топонімічна ситуація склалася від 1990 року в Києві?

Подамо статистику найменувань та перейменувань новочасної доби у вигляді таблиці (повний список перейменованих та новонайменованих вулиць та площ див. у Додатку):

Рік	Орган, що ухвалював рішення (назва, дата і № рішення або постанови)	Кількість вулиць				
		Загалом надано назв	Перейменовано з політичних мотивів, в т.ч.		Перейме- новано з інших мотивів	Нові вулиці
			Повернуто попередні назви	Надано нові назви		
1990	Виконком Київ. міськ. ради (рішення від 13.02.1990, № 149; 19.10.1990, № 905)	13	9	1	2	1
1991	Виконком Київ. міськ. ради (рішення від 06.09.1991, № 561; 06.12.1991, № 916)	19	8	6	—	5
1992	КМДА (розпорядження від 11.09.1992, № 1043)	5	5	—	—	—
1993	КМДА (розпорядження від 02.02.1993, № 116); Київрада (рішення від 02.02.1993, № 16)	28	10	6	—	12
1994	КМДА (розпорядження від 06.07.1994, № 604)	3	—	—	—	3
1995	Виконком Київради (рішення від 21.03.1995, № 73)	1	—	—	—	1
1996	КМДА (розпорядження від 12.03.1996, № 336; 25.03.1996, № 453)	3	1	2	-	-
1997	КМДА (розпорядження від 24.04.1997, № 525)	1	—	—	—	1
1998	Київрада (рішення від 14.07.1998, № 99; 29.10.1998, № 44/145)	2	—	—	—	2
1999	КМДА (розпорядження від 10.01.1999, № 25); Київрада (рішення від 17.06.1999, № 257/338)	1	—	—	—	1
2000	КМДА (розпорядження від 12.10.1999, № 1660; 07.12.2000, № 2188); Київрада (рішення від 08.07.1999, № 370/471; 29.06.2000, №№ 224/945, 250/971)	10	1	6	—	3
2001	Київрада (рішення від 30.01.2001, №190/1167; 24.05.2001, №349\1325; 05.07.2001, №447/1424; 05.07.2001, №448/1425); КМДА (розпорядження від 14.11.2001, № 2444)	5	—	2	—	3
2002	Київрада (рішення від 20.06.2002, №83\83)	1	—	1	—	—
2003	Київрада (рішення від 27.02.2003, № 315/475; 27.03.2003, № 351/511; 24.04.2003, № 370/530; 24.04.2003, № 439/589)	6	—	2	1	3
2005	Київрада (рішення від 16.06.2005 №436/3012; 24.11.2005 N 429/2890; 24.11.2005 N 430/2891)	4	—	2	—	2
2007	Київрада (рішення від 08.02.2007, № 149/810; стенограма від 25.10.2007; рішення від 21.11.2007)	4	1	2	—	1
Загалом за 1991 — 2007 роки		106	35	30	3⁸	38

Не можуть не впасти в око й такі особливості топонімічного процесу порадянських років:

По-перше, кількість перейменованих топонімічних об'єктів (65) майже удвічі перевищує кількість нових (38). Тут ми маємо ситуацію, докорінно відмінну від 50-х років ХХ ст. На нашу думку, не останню роль відіграла викликана ринковими реаліями нова містобудівна політика, що полягала в переорієнтації з освоєння нових забудованих територій на ущільнення та реконструкцію дотогочасної забудови. Наслідком такої переорієнтації стало скорочення кількості нововиниклих вулиць. Скажімо, якщо впродовж 1940–50-х років у Києві виникло близько 1 тис. вулиць, провулків, площ, то опісля 1991 р. в місті реально з'явилося тільки 26 (!) нових вулиць. З них 22 об'єкти одержали

⁸ До перейменувань, здійснених з неополітичних мотивів, на нашу думку, слід віднести перейменування ділянок вулиць Тростянецької та Російської на вул. і пров. Поліські (через відірваність цих ділянок від основної частини цих вулиць виникали значні незручності у пошуку розташованих на них об'єктів), а також перейменування узвозу Протасів яр на честь академіка М. Амосова (тут розташований інститут, де працював славетний вчений).

назви в роки Незалежності, 2 об'єкти (вулиці Вільямса і Конєва) — за радянської доби, але реально прокладені й забудовані вже у порадянський час. Крім того, здобули назви 11 доти безіменних об'єктів — 6 вулиць (Бориспільське шосе, вулиці Галерна, М. Драгомирова, Промениста, Труханівська, В. Шимановського) і 5 площ (Анкари, Андрія Первозванного, М. Загороднього, Сантьяго де Чілі та М. Співака). Чотири вулиці одержали назви «на перспективу». Гадаємо, якщо будуть втілені існуючі плани забудови, то на Осокорках невдовзі з'являться вулиці Вирлицька і Маршала Москаленка, а на Теремках-2 — Василя Симоненка і Композитора Мейтуса. Хоча, як вчить гіркий досвід постанов 1869, 1944, 1958 та інших років, «перспективні» вулиці й площі нерідко назавжди залишаються на папері.

По-друге, щодо перейменованих об'єктів кількість відновлених назв (35) дещо перевищує кількість новонаданих (30), при цьому серед останніх виразно політичними є лише 10 (діячі національно-державницького та національно-визвольного рухів)⁹.

Піком топонімічної активності органів державної влади за цієї доби були 1990–1993 роки, коли було найменовано 64 вулиці й площі (майже стільки ж, скільки за все дотогочасне десятиліття). При цьому об'єктом топонімічної уваги вкотре став центр Києва. Що ж до околиць, то назводавчий процес охопив лише поодинокі вулиці (вул. О. Теліги, О. Ольжича, І. Піддубного, проспекти Броварський, Відрадний, Георгія Гонгадзе, Лісовий). На околицях Києва й понині зберігається «радянське» топонімічне status quo (Червонозоряний проспект, вулиця Червонопрапорна, вулиці Ілліча, Крупської, Полупанова, Щербакова та понад 200 їхніх ідеологічних «сестер»). Більше того, навіть в центрі міста досі існують вулиці на честь Комуністичного Інтернаціоналу та Червоної Армії!

Принагідно зауважмо, що докорінно змінився ідеологічний пейзаж назв, наданих **новим** вулицям, де безумовний пріоритет було надано давнім назвам київських місцевостей (вулиці Княжий Затон, Срібнокілська, Градинська, Радунська, Будищанська та ін.) і діячам національної культури (зокрема, виник «співацький куточок» на житловому масиві Осокорки, де компактно згруповані вулиці на честь корифеїв українського оперного співу — Б. Гмирі, М. Гришка, С. Крушельницької, О. Мишуги, Л. Руденко).

Отже, у 1-й половині 1990-х років у Києві мимоволі постав еkleктичний симбіоз усіх трьох шляхів пострадянської топонімічної політики в Україні — «одеського», «львівського» та «східноукраїнського».

В наступні роки топонімічна активність органів влади помітно знижується. Не виключено, що це зумовлено передусім політичними причинами, згасанням ейфорії перших років державної незалежності, а разом з тим і послабшанням синдрому радикального символічного розриву з радянським минулим.

Порівняння двох «мікроепох» київської влади — епохи І. Салія (1992–1993 рр.) та епохи Л. Косаківського (1993–1996 рр.) — красномовно засвідчує, що одні й ті самі, збережені від радянської доби, «диктаторські» механізми назвонадання (єдиний замовник + єдиний дорадчий орган = обов'язкове до виконання рішення) мають радикально неоднаковий ефект залежно від волі конкретного можновладця. Як видно з таблиці, впродовж 1994–1996 років найменовано тільки 7 вулиць проти 28 лише у 1993 році!

Прихід до влади в Києві О. Омельченка (1996 р.) невдовзі ознаменувався спробами вчергове трансформувати процес назвонадання. Від 1998 р. *дволанкова* система розгляду топонімічних проектів (Комісія з найменувань та пам'ятних знаків + КМДА) змінилася на *триланкову* (Комісія + Київрада + КМДА). При цьому згадана Комісія фактично позбавлена експертної монополії на назвонадання, оскільки самостійне право подавати топонімічні пропозиції до Київради одержала також Комісія з гуманітарних питань Київради. У свою чергу, КМДА зберегла за собою право надавати назви взагалі без погодження — ані з Комісією, ані з Київрадою. На щастя, за «демократичної» доби таким правом поки що скористався лише Л. Косаківський, перейменувавши у 1996 р. вул. Чкалова на вул. Олесь Гончара (при цьому Комісія при КМДА рекомендувала для перейменування зовсім інший об'єкт — проспект «Правди»).

У 2004 р. міська влада вдалася до нових заходів, які мали демократизувати процес назвонадання та підвищити його роль у житті столиці. По-перше, змінилося відомче підпорядкування Комісії КМДА з найменувань, яку передали з Управління охорони культурної спадщини до більш адміністративно потужного Управління внутрішньої політики. По-друге, склад Комісії було суттєво оновлено й розширено завдяки ввденню до неї представників різних політичних сил.

Певна річ, топонімічний процес в останні 6–7 років дещо поживався, але про ефективність теперішньої «демонополізованої» триланкової системи говорити ще зарано. Так, процес назвонадання знов набув плінно-кон'юнктурного характеру й фактично звівся до розгляду і задоволення-відкидання поодиноких пропозицій, що надходять від різних суб'єктів — від Уряду до приватних осіб. Водночас, проблеми справді першої ваги, пов'язані із загальною топонімічною ревізією Києва (наприклад, усунення числених дубльованих назв у поселеннях, приєднаних до міста впродовж останніх 15 років¹⁰) та приведення його топонімічного ландшафту у відповідність із вимогами демократичного цивілізованого суспільства (зокрема, зміна назв, які увічнюють символи тоталітарного режиму), все

⁹ До таких вулиць доцільно віднести вул. Б. Хмельницького, І. Мазепи, М. Грушевського, П. Орлика, В. Стуса, О. Ольжича, О. Теліги, В. Чорновола, Г. Гонгадзе, алею Героїв Крут.

¹⁰ Нині маємо вулиці Леніна, Шевченка, Дзержинського, Садові, Лугові, Польові, Шкільні та деякі інші одночасно у селищах Бортничі, Жуляни, Коцюбинське і Троєщина.

ще далекі від вирішення — єдино успішним топонімічним проектом останніх років стало хіба що комплексне надання назв районам міста у 2001 році. До того ж, до топонімічних змагань активно долучилася «четверта влада», з чієї легкої руки (передусім газети «Киевские ведомости») окремі пропозиції (і лише пропозиції!) Комісії з найменувань та пам'ятних знаків часто-густо оприлюднювалися як затверджені назви. Наслідки не забарилися: Києвом почали «гуляти» назви вулиць, не затверджені органами влади, або навіть відкинута неї — Антоновича (Горького)¹¹, Велика Васильківська (Червоноармійська), Січових Стрільців (Артема), Вознесенський узвіз (Смірнова-Ласточкина) тощо¹².

В той саме час, незважаючи на в цілому еkleктичний характер топонімічних процесів у сучасному Києві, неможливо оминати той факт, що саме в 90-і роки було зроблено першу в ХХ ст. спробу концептуалізації державної топонімічної політики (попервах в масштабах м. Києва), закріплену в спеціальному нормативному акті — «Положенні про порядок найменування об'єктів міського підпорядкування, вшанування пам'яті видатних діячів і подій, встановлення пам'ятних знаків у місті Києві» (затверджене рішенням Ради народних депутатів м. Києва від 20 жовтня 1992 р., № 19). Три роки згодом — 21 березня 1995 р. — ухвалено нову редакцію Положення, в якій, зокрема, сформульовано такі принципи надання назв міським об'єктам:

«3. Найменування та перейменування мають сприяти відновленню історично сформованої **урбаніміки** [виділення наше] м. Києва. Найменування та перейменування об'єктів міського підпорядкування здійснюються, виходячи з таких засад:

- Київ — столиця вільної, незалежної, сучасної європейської держави;
- Київ — місто з тисячолітньою історією, один з центрів міської цивілізації;
- Історико-географічних критеріїв, використання назв з минулих часів, врахування київських традицій та особливостей;
- Провідних положень Міжнародної хартії охорони історичного середовища.

4. При найменуванні об'єктів мають враховуватися їхнє місцезнаходження, призначення, географічні, топонімічні, архітектурні та інші особливості.

5. Назви, які мають історико-географічне призначення, зміні не підлягають.

6. Встановлення меморіальних дошок видатним діячам, найменування вулиць та інших об'єктів здійснюється, як правило, не раніше, як через 10 років з дня смерті особи, пам'ять якої увічнюється;

7. Вшанування пам'яті видатних діячів або подій, як правило, здійснюється лише однією формою увічнення (найменування вулиці або іншого об'єкта, встановлення пам'ятного знака».

Крім того, наступним пунктом 8 гарантується подача назв вулиць і текстових матеріалів на пам'ятних знаках виключно українською мовою.

Безумовно сильною стороною Положення є досить детально виписана система критеріїв добору назв (принаймні докладніше, ніж у раніших відомих нам документах) і порядок їх надання. Слабка ж сторона — передусім в тому, що майже вся увага у справі назвонадання прикута до змістового, символічного навантаження назв, а про будь-яке інше призначення топонімів (як-то зручність пошуку об'єкта, його зовнішня презентабельність та характерні прикмети) згадується лише в п. 4.

У 2004 р. ухвалено нову редакцію Положення, яка мала зробити процес назвонадання помітно гнучкішим. Так, найкардинальніше розширено і перероблено п. 5, а саме: «Назви, які мають історико-географічне та культурне значення, тривалу традицію вживання, вносяться до **Переліку назв об'єктів міського підпорядкування**, які не підлягають зміні та затверджуються рішенням Київської міської ради». Конкретизовано й норму щодо терміну увічнення визначних діячів (п. 6). Так, замість розпливчастого «як правило», зазначено: «Винятком може бути встановлення меморіальних дошок у приміщенні установи за рішенням комісії з питань найменувань та пам'ятних знаків виконавчого органу Київради (Київської міської державної адміністрації) або за відповідною постановою Кабінету Міністрів України».

Підсумовуючи київський досвід топонімічної політики, що склався впродовж останніх двох століть, маємо констатувати ряд її стійких ознак, як-то: по-перше, утвердження паритету двох споріднених типів топонімічної політики — топонімічної диктатури й топонімічного патерналізму, які, наповнюючись різним ідеологічним змістом (залежно від чинного політичного режиму) та набуваючи різних організаційних форм втілення, лишаються незмінними за своїми основоположними принципами; по-друге, стабільно першочергова увага органів державної влади та дорадчих громадських структур до символіко-функціонального, ідейно-змістового навантаження назв на шкоду іншим, не менш важливим аспектам та функціям топоніміки (орієнтаційній, естетико-комунікативній та репрезентаційній), при цьому ступінь уваги до змістового навантаження топоніміки перебуває в прямій залежності від ступеня втручання державної влади в топонімічний процес; по-третє, кон'юнктурні (передусім політико-кон'юнктурні) мотиви надання назв від кін. ХІХ ст. й донині стійко домінують над науково-концептуальними;

¹¹ В дужках подано чинну назву.

¹² Див. перелік сучасних топонімів-«привидів» у ст.: Резник А. Откуда такая улица ? // Аз: газета о недвижимости. — 2000, № 2.

по-четверте, ступінь інтенсивності топонімічного процесу регулюється виключно «зовнішніми» щодо нього чинниками, найголовніші з яких — зміна політичних режимів (1917–1919, 1941–1943, 1990–1991 рр.) та містобудівний бум (1830–60-і роки, початок ХХ ст., 1940–50-і роки).

Наостанку спробуймо визначити **низку чинників**, від яких залежить топонімічне майбутнє України в цілому та в її столиці зокрема:

1. *Політичний курс державної влади та очільників місцевих громад.* Історичний досвід показує, що ставлення тієї чи іншої влади до топонімічних реалій (присвоєння нових та поводження із раніше наданими назвами) не в останню чергу залежить від її політико-ідеологічної доктрини;
2. *Зацікавленість активу місцевих громад та очільників місцевих держадміністрацій у вдосконаленні топонімічного обличчя власних населених пунктів;*
3. *Розбудова структур громадянського суспільства, зацікавлених у такому вдосконаленні; воля і можливості цих структур щодо втілення пропонованих ними топонімічних рішень;*
4. *Наявність фахівців із топонімічних питань, здатних висувати та обстоювати кваліфіковані, науково обґрунтовані пропозиції з питань надання, зміни чи збереження тих чи інших назв;*
5. *Містобудівна ситуація в тому чи іншому населеному пункті (ступінь інтенсивності виникнення нових вулиць, площ та інших об'єктів назвонадання);*
6. *Наявність економіко-фінансових можливостей втілення тих чи інших топонімічних проектів.*

Додаток

Список вулиць і площ Києва, найменованих та перейменованих впродовж 1990 — 2007 років

1. Перейменовані вулиці

Рік перейменування	Попередня назва	Сучасна назва
1990	<ol style="list-style-type: none"> 1. Жулянська вул. 2. Зелінського академіка вул. 3. Калініна вул. 4. Осипенко Поліни вул. 5. Паризької Комуни вул. 6. Постишева вул. 7. Російська вул. (частина) 8. Свердлова вул. 9. Стрілецький пров. 10. Тростянецька вул. (частина) 11. Халтуріна вул. 12. Червона площа 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Трутенка Онуфрія вул. 2. Покровська вул. 3. Софіївська вул. 4. Стрітенська вул. 5. Михайлівська вул. 6. Мала Житомирська вул. 7. Поліський пров. 8. Прорізна вул. 9. Георгіївський пров. 10. Поліська вул. 11. Паньківська вул. 12. Контрактова площа
1991	<ol style="list-style-type: none"> 1. Будионного Маршала вул. 2. Вавилова академіка вул. 3. Ватченка вул. 4. Ворошилова маршала проспект 5. Жовтневої Революції площа 6. Затонського вул. 7. Калініна площа 8. Каркоця Петра вул. 9. Кірова вул. 10. Лівера Георгія вул. 11. Разіна Степана вул. 12. Разіна Степана узвіз 13. Челюскінців вул. 14. Чубаря проспект 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Багговутівська вул. 2. Вавилових вул. 3. Василенка Миколи вул. 4. Лісовий проспект 5. Незалежності майдан 6. Донця Михайла вул. 7. Михайлівська площа 8. Нагірна вул. 9. Грушевського Михайла вул. 10. Притисько-Микільська вул. 11. Протасія Яр вул. 12. Протасів Яр узвіз 13. Костьольна вул. 14. Відрадний проспект

Рік перейменування	Попередня назва	Сучасна назва
1992	<ol style="list-style-type: none"> 1. Героїв Революції вул. 2. Героїв Трипілля вул. 3. Енгельса вул. 4. Ордженікідзе вул. 5. Репіна вул. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Трьохсвятительська вул. 2. Спаська вул. 3. Лютеранська вул. 4. Банкова вул. 5. Терещенківська вул.
1993	<ol style="list-style-type: none"> 1. Бідного Дем'яна вул. 2. 60-річчя Жовтня проспект 3. Героїв Арсеналу площа 4. Жаданівського вул. 5. Жовтневої Революції вул. 6. Комсомольська вул. 7. Корнійчука Олександра проспект 8. Коротченка Дем'яна вул. 9. Леніна вул. 10. Леніна бульвар 11. Лібкнехта Карла вул. 12. Люксембург Рози вул. 13. Менжинського вул. 14. Пархоменка вул. 15. Хмельницького Богдана площа 16. Чекістів вул. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ольжича вул. 2. Броварський проспект 3. Арсенальна площа 4. Жиланська вул. 5. Інститутська вул. 6. Миропільська вул. 7. Оболонський проспект 8. Теліги Олени вул. 9. Хмельницького Богдана вул. 10. Чоколівський бульвар 11. Шовковична вул. 12. Липська вул. 13. Дмитрівська вул. 14. Дехтярівська вул. 15. Софійська площа 16. Орлика Пилипа вул.
1996	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ленінського Комсомолу площа 2. Маркса Карла вул. 3. Чкалова вул. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Європейська площа 2. Городецького Архітектора вул. 3. Гончара Олеся вул.
2000	<ol style="list-style-type: none"> 1. Більшовицька вул. 2. Бош Євгенії вул. 3. Володарського вул. 4. Дзержинського пров. 5. Косіора вул. 6. Ратманського вул. 7. Щорса вул. (ділянка між пров. Щорса і вул. Кутузова) + Кутузова вул. (ділянка між бульв. Лесі Українки і вул. Щорса) 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Піддубного Івана вул. 2. Білокур Катерини вул. 3. Золотоустівська вул. 4. Козловського Івана пров. 5. Чорновола В'ячеслава вул. 6. Введенська вул. 7. Задніпровського Михайла вул.
2001	<ol style="list-style-type: none"> 1. Бакинських комісарів вул. 2. Дніпровський узвіз (ділянка між пл. Слави і Парковою дорогою) 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Азербайджанська вул. 2. Героїв Крут алея
2002	Жовтнева площа	Конституції площа
2003	<ol style="list-style-type: none"> 1. Протасів Яр узвіз 2. Радгоспна вул. 3. Червоних козаків проспект 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Амосова Миколи вул. 2. Стуса Василя вул. 3. Московський проспект
2005	<ol style="list-style-type: none"> 1. Індустріальна вул. 2. Машинобудівна вул. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Гетьмана Вадима вул. 2. Гонгадзе Георгія вул.
2007	<ol style="list-style-type: none"> 1. Гонгадзе Георгія вул. 2. Радянської України проспект 3. Січневого повстання вул. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Машинобудівна вул. 2. Гонгадзе Георгія проспект 3. Мазепи Івана вул.

2. Нові вулиці

Рік надання назви	Проектна назва	Сучасна назва
1990	Нова вул.	Олійника Степана вул.
1991	1. Нова вул. 2. Нова вул. 3. Нова вул. 4. Нова вул. 5. Нова вул.	1. Будищанська вул. 2. Градинська вул. 3. Кошиця Олександра вул. 4. Лісківська вул. 5. Радунська вул.
1993	1. Верхня вул. 2. Житлова 1 вул. 3. Житлова 2 вул. 4. Житлова 3 вул. 5. Магістраль Осокорки-Троєщина 6. Нижня вул. 7. Нова 1 вул. 8. Нова 2 вул. 9. Нова 3 вул. 10. Нова 4 вул. 11. Нова 5 вул. 12. Перспективна вул.	1. Гришка Михайла вул. 2. Княжий Затон вул. 3. Срібнокільська вул. 4. Урлівська вул. 5. Григоренка Петра проспект 6. Гмирі Бориса вул. 7. Мишуги Олександра вул. 8. Крушельницької Соломії вул. 9. Руденко Лариси вул. 10. Вишняківська вул. 11. Вирлицька вул. 12. Олени Пчілки вул.
1994	1. Нова вул. № 1 2. Нова вул. № 2 3. Нова вул. № 3	1. Ернста Федора вул. 2. Пулюя Івана вул. 3. Кадетський Гай вул.
1995	Нова вул.	Лаврухіна Миколи вул.
1997	Нова площа	Співака Михайла площа
1998	1. Нова вул. 2. Нова площа	1. Москаленка маршала вул. 2. Сантьяго де Чілі площа
1999	Нова вул. (тупикове відгалуження вул. Підвисоцького)	Драгомирова Михайла вул.
2000	1. Нова вул. 2. Нова 1 вул. 3. Нова 2 вул.	1. Промениста вул. 2. Мейтуса композитора вул. 3. Симоненка Василя вул.
2001	1. Вулиця на півострові Труханів 2. Нова площа 3. Площа на перетині Паркової дороги та Дніпровського узвозу	1. Труханівська вул. 2. Загороднього Михайла площа 3. Андрія Первозванного площа
2003	1. Нова набережна 2. Нова площа 3. Новий проїзд	1. Оболонська набережна 2. Анкари площа 3. Скоропадського Павла вул.
2005	1. Автомагістраль «Київ — Харків» (в межах Києва) 2. Дорога без назви	1. Бориспільське шосе 2. Шимановського Віталія вул.
2007	Дорога без назви	Галерна вул.